

Het Noodlot van St. Wijnandsklooster

Leo Knoops en Wim Knoops

Het Noodlot van St. Wijnandsklooster

Leo Knoops en Wim Knoops

*“Er kwam een vaalkleurig paard.
De berijder ervan heette: De Dood.”*

Apocalyps 6,8.

Capelle a/d IJssel en Rotterdam, december 1983

In de 19^e eeuw publiceerde elk zichzelf respecterend tijdschrift in zijn Kerstaflevering een spookverhaal om tijdens Kerstavond aan de familie voor te kunnen lezen, het liefst bij het licht van de open haard, de koppen “punch” binnen handbereik. Schrijvers als Dickens, Le Fanu, Thackeray, Collins en Stevenson schreven in deze traditie een keur van spookverhalen. Het leek ons een aardige gedachte, om dit jaar ook voor *Amfassadeur*¹ een dergelijk verhaal te publiceren. En hoewel Engeland natuurlijk de bakermat vormt van de “ghostly tale” kan dit genre ook op onze vaderlandse bodem gedijen. Wij wensen onze lezers met het volgende verhaal dan ook een aangenaam uurtje griezelen toe.

¹ Dit verhaal verscheen voor het eerst in december 1983 als kerstbijlage van het blad *Amfassadeur*, maandblad voor de medewerkers en gepensioneerden van de Amfas Groep nv – 15^e jaargang, december 1983, nr. 10.

HET NOODLOT VAN ST. WIJNANDSKLOOSTER

De regen, die onophoudelijk tegen de ruiten van de bus striemde, verhinderde mij niet het opschrift “St. Wijnandsklooster – 3,6 km.” te ontcijferen op de wegwijzer, die zich in de vallende schemering nog vrij duidelijk tegen de grauwe decemberlucht aftekende.

Onwillekeurig huiverde ik, nu ik, na vijf jaar, opnieuw het dorp naderde, waar zich toen in de Kerstnacht de lugubere geschiedenis had afgespeeld, waar ik zo rechtstreeks bij betrokken was geweest, en waaraan ik de afschuwelijke herinnering voor altijd zou moeten blijven bewaren.

En terwijl het fraaie Limburgse landschap geleidelijk in regen en duisternis oploste, gingen mijn gedachten weer terug naar het moment, dat nu juist vijf jaar achter mij lag, en waarop ik St. Wijnandsklooster te voet trachtte te bereiken – 24 december 1978...

Het lijkt mij goed, dat ik thans een zo nauwkeurig mogelijk verslag geef van de gebeurtenissen, zoals deze zich op die datum hebben afgespeeld, enerzijds om er dan misschien wat minder aan te denken, anderzijds om te pogen een herhaling te voorkomen. Want zoals ik de gang van zaken uiteindelijk heb begrepen, zal het kwaad zich vroeg of laat wederom manifesteren. Doch laat ik mij verder eenvoudig tot de feiten bepalen.

Nadat de trein naar Voerendaal het voorlaatste station had gepasseerd, bleef ik als enige in de coupé achter. Mijn bestemming was het dorpje St. Wijnandsklooster, dat op enkele kilometers van Voerendaal ligt. Mijn oom, die in het begin van dit jaar als pastoor naar dit dorp was overgeplaatst en daar nu het beheer voerde over de eeuwenoude parochiekerk met bijbehorende pastorie, had mij enige weken geleden per brief uitgenodigd de kerstdagen bij hem te komen doorbrengen. Ik had de uitnodiging direct aangenomen, daar ik tot dat moment nog geen tijd had gevonden hem in zijn nieuwe standplaats een bezoek te brengen. Ook wilde ik de kerk, die vanuit historisch en architectonisch standpunt bezien als zeer interessant bekend stond, graag bezichtigen.

Ik haalde zijn brief uit mijn jaszak en las hem nog eens door. Mijn oom drong vooral aan op mijn komst omdat hij voor de mis in de Kerstnacht een organist nodig had – ik speelde niet onverdienstelijk orgel – daar zijn vaste kracht hiervoor onverwachts ziek was geworden. Maar het einde van de brief was vreemd en verontrustte mij. Mijn oom wilde graag enkele belangrijke zaken met mij bespreken, zaken die hem al enige tijd ernstig bezighielden. Wat hij hiermee precies bedoelde schreef hij niet. Wel maakte hij zich, zo besloot hij de brief, zorgen en zou hij mijn komst zeer op prijs stellen.

Terwijl ik de brief weer wegborg bedacht ik dat er niets over een eventuele verbinding van het station met St. Wijnandsklooster in stond. Wel, dat zou ik ter plekke wel bezien.

Niet veel later reden we het kleine station van Voerendaal binnen en stapte ik uit de trein. En terwijl deze zich achter mijn rug weer moeizaam en knarsend in beweging zette liep ik via het nagenoeg verlaten perron en de stationshal naar de uitgang. De halte van de bus bevond zich traditiegetrouw tegenover het station. Een bestudering van de rijtjidentabel aan het haltepaaltje leerde mij dat er om de twee uur een bus naar St. Wijnandsklooster reed, doch dat de vorige juist een kwartier geleden was gepasseerd. Ik bedacht dat een afstand van vijf kilometer gemakkelijk in een uur te lopen was, en besloot te voet te gaan.

Na ongeveer een kilometer merkte ik dat ik niet langer alleen liep. Een eindje voor mij zag ik nog een wandelaar, wiens looptempo duidelijk lager lag dan het mijne. Ik overwoog even om zelf ook wat langzamer te gaan lopen om te voorkomen dat ik hem zou passeren (ik houd er

niet van als er iemand achter me aan loopt). Aan de andere kant: als ik hem in een fiks tempo voorbij zou gaan, en daarbij mijn snelheid iets zou opvoeren, zou ik hem gauw een stuk achter me kunnen laten.

Ik besloot tot het laatste, en even later had ik de man ingehaald. Zou ik hem in het voorbijgaan groeten of niet? Wel... waarom niet?

Ik was nu vlak achter hem en zag dat hij gekleed was in een soort wijde donkere mantel of regencape die hem tot de knieën reikte. Daaronder waren een paar laarzen zichtbaar.

Plotseling draaide hij zijn hoofd naar mij om; waarschijnlijk had hij mijn voetstappen horen naderen. En ik schrok zo, dat ik onwillekeurig de pas inhield, zodat mijn voornemen om hem met een korte groet voorbij te stevenen in het water viel.

Nog nooit in mijn leven had ik zo'n afstotelijk gezicht gezien: zijn kort krullend haar zag er slecht verzorgd uit, en dat gold ook voor zijn snor en baard, die de onderste helft van zijn gezicht bedekten. Zijn leeftijd was moeilijk te schatten... rond de veertig, leek me.

Ik bracht het, ondanks mijn schrik, tot een gemompeld "Goedemiddag", en wilde snel doorlopen, maar zo gemakkelijk lukte dat niet.

"Wat een haast," klonk het spottend achter me. "Ze zijn in St. Wijnandsklooster voorlopig toch nog niet onder zeil!"

"Oh! Eh... nee, dat zal nog wel niet," stamelde ik. Hoe wist hij dat ik daarheen onderweg was? Maar dat was natuurlijk niet zo moeilijk: het was het dichtstbijzijnde dorp, en deze weg leidde er rechtstreeks heen. Om maar iets te zeggen vervolgde ik: "Tja, ik ben hier niet zo bekend. Ik loop toch wel goed zo?"

De ander knikte zwijgend, terwijl hij me strak bleef aanstaren. Zelden had iemands loutere aanwezigheid me zo van mijn stuk gebracht. Hevig wenste ik dat ik maar een flink eind achter hem was blijven lopen. Maar er viel nu niet meer aan te ontkomen om samen verder te lopen. Mijn angstaanjagende metgezel nam plotseling weer het woord: "Bij wie moet je eigenlijk zijn?"

"Bij wie? Bij de pastoor van het dorp," antwoordde ik, en kreeg opnieuw een schok te verwerken. Over het gezicht van de ander was een ogenblik, als in een flits, een uitdrukking van ongelofelijke haat zichtbaar geweest... of had ik me dat maar verbeeld?

"Bij de pastoor! Zo! Doe hem vooral de groeten van mij." Het klonk als een snauw.

"Ik zal het doen," beloofde ik, hoewel ik vast van plan was deze belofte te breken. "Eh... hoe is uw naam?"

"Mijn naam is Van der Marck," antwoordde mijn reisgenoot. "En goede reis verder."

Met een ruk draaide ik mij om, maar hij was al verdwenen, zo plotseling dat het leek alsof de aarde hem verzwolgen had. Ik zag nu, dat we al pratend een onopvallend zijpad waren gepasseerd. Daar moest hij dus afgeslagen zijn. Ik liep een paar passen terug om te zien of ik hem nog zag, maar hij was volkomen spoorloos. De opluchting die dit bij me teweeg bracht was zo groot, dat ik verder geen moment bij deze raadselachtige verdwijning stilstond.

Naarmate ik mijn tocht vervolgde verdwenen mijn gevoelens van onbehagen geleidelijk, en toen ik boven de kale boomtoppen uit de kerktoren van St. Wijnandsklooster zag opdoemen was ik de hele kerel al nagenoeg vergeten.

Ik liep nu snel door, want de avond viel. In de kern van het dorp en rond de kerk vochten de allengs dikker wordende mist en een klamme, drenzerige regen om de hegemonie in de nauwe straten. Gelukkig wees de weg zich verder vanzelf, ondanks de mist: de kerk met zijn zware contouren en hoge, spitse toren domineerde het hele dorp. Het was even na vijven dat ik aanbelde bij de pastorie van St. Wijnandsklooster.

Mijn oom deed zelf open. Ik had hem in jaren niet gezien, en het eerste wat mij opviel was de duidelijke verandering die zich had voltrokken in de opgeruimde Franciscan, zoals ik hem kende. Hij was zichtbaar ouder geworden, en zijn ogen hadden een sombere uitdrukking.

Niettemin begroette hij mij hartelijk, en weldra zaten wij in zijn huiskamer in een gesprek gewikkeld, dat aanvankelijk over alledaagse onderwerpen zoals het weer en onze familie ging. Het was echter duidelijk, dat hij een aanleiding zocht om het gesprek op een ander onderwerp te brengen. Daarom vroeg ik onverwachts of hij zich soms ergens zorgen over maakte. Mijn oom knikte.

“Eigenlijk wel,” antwoordde hij. “Ik ben blij dat je er bent, want als ik de dingen die ik de afgelopen maanden heb ontdekt, of meen ontdekt te hebben, aan iemand anders zou vertellen, zouden ze me voor gek verslijten. Ik wil je een paar dingen laten zien. Dit bijvoorbeeld.”

Uit een bureaulade haalde hij een verguld prentje tevoorschijn. Het vertoonde het portret van een geestelijke, in kledij uit de vorige eeuw. Het onderschrift luidde: “De Zeereerwaarde Heer Johannes Akkermans OFM, pastoor van St. Wijnandsklooster, geboren 2 maart 1815, overleden 24 december 1878.” Op de achterkant waren een aantal vrome teksten afgedrukt. Pas toen ik het prentje weer omdraaide om nogmaals naar het portret te kijken drong het tot me door dat de overlijdensdatum vandaag precies honderd jaar geleden was.

“Een van mijn voorgangers,” mompelde mijn oom. “Stierf in ditzelfde huis, honderd jaar geleden, op de kop af. Wat er niet bij staat is hoe hij stierf.”

Opnieuw opende hij de bureaula en haalde enkele oud uitziende boeken voor de dag, benevens een map met allerlei losse bladen en aantekeningen. Hieruit viste hij een stuk papier dat hij mij overhandigde.

“Dit is een fotokopie van een bericht dat op 28 december 1878 in het *Dagblad van Heerlen en Omstreken* heeft gestaan,” lichtte hij toe, en ik las hoe op Kerstavond de dorpelingen naar de kerk waren getrokken voor de nachtmis, en daar hun pastoor niet hadden aangetroffen. Enkele kerkgangers waren daarop tenslotte op onderzoek uitgegaan, en hadden hem uiteindelijk in de pastorie gevonden. Hij was van de trap gevallen, en dermate ongelukkig terecht gekomen dat hij zijn nek had gebroken. Hij moest, toen hij gevonden werd, al enkele uren dood zijn geweest, zo besloot het verslag.

Ik gaf de kopie terug aan mijn oom. “Hij is dus gewoon een van de vele slachtoffers van de meest voorkomende soort van ongelukken: die binnenshuis,” merkte ik op.

“Jawel... niemand heeft ooit aan iets anders gedacht,” antwoordde mijn oom. “Trouwens, ik zou er zelf ook nooit wat achter gezocht hebben, als ik niet op iets... eh... eigenaardigs was gestuit. Eigenlijk door puur toeval.”

Hij pakte een van de boeken op. “Kijk, dit is een proefschrift van iemand die vorig jaar hierop is gepromoveerd als historicus. Ik heb een exemplaar gekregen omdat het gaat over een of andere belangrijke historische figuur, die in de 17^e eeuw deze streek onveilig heeft gemaakt, en ons dorp neemt een centrale plaats in. Nu moet je deze passage eens lezen.”

“De pastoor van St. Wijnandsklooster,” zo las ik, “was kortgeleden door de bisschop benoemd als opvolger van de in het dorp zo geliefde Antonius Torenaar, die in de Kerstnacht van het jaar 1678 onder nooit opgehelderde omstandigheden om het leven was gekomen...”

Verder las ik niet. Met een ruk hief ik mijn hoofd op en zocht de blik van mijn oom.

“Allemachtig! Maar dat is sterk! Dus één van uw voorgangers is precies honderd jaar geleden hier eh... gestorven, en ook één precies driehonderd jaar geleden! U wilt me nu hopelijk niet gaan vertellen...”

Mijn stem stierf weg toen ik het gezicht van mijn oom zag. Hij staaarde me met een uitdrukking van onverholven vrees aan.

“Jawel,” zei hij toonloos. “Tweehonderd jaar geleden, in 1778, is er ook iets dergelijks gebeurd. Ook op Kerstavond.”

Er viel een lange stilte. We begrepen beiden dat dit geen toeval meer kon zijn. En vandaag was het weer precies honderd jaar later, de Kerstnacht van 1978! Tenslotte verbrak mijn oom het stilzwijgen.

“En dit is nog niet alles. Ik heb nog verder gezocht in de archieven. In de Kerstnacht van 1578 kwam pastoor Jacobus van Velzen om het leven, ook door een ongeluk. De grote luidklok brak uit zijn hengsels en verpletterde hem onder in de toren, juist toen hij de kerk wilde betreden. In het jaar 1478 schijnt er niets gebeurd te zijn, zodat het begin van deze reeks ongelukken in het jaar 1578 moet liggen. Ik vroeg me af: wat is er in dat jaar voorgevallen dat er sindsdien een vloek op deze parochie lijkt te rusten?”

Onder het spreken was hij opgestaan en liep zenuwachtig de kamer op en neer, tot het uiterste gespannen. Het leek alsof hij niet meer tegen mij persoonlijk sprak, maar in het algemeen, zoekende naar een oplossing.

“Ik besloot de archiefstukken die op Jacobus van Velzen betrekking hadden nauwgezet te bestuderen. Avonden lang heb ik sindsdien achter mijn bureau doorgebracht, en de documenten uit het parochiearchief onderzocht, speurend naar aanwijzingen.” Hij wees op de stapels papieren, die wanordelijk over zijn bureau verspreid lagen.

Ademloos luisterde ik verder. De priester stond met zijn rug naar de boekenkast, die een gehele wand in beslag nam. Het flakkerende houtvuur wierp grillige schaduwen op zijn door ouderdom en zorgen getekend gelaat.

“Jacobus van Velzen was hier tot 1570 kapelaan onder pastoor Jeronymus van Weert, die in dat jaar naar het Franciscanerklooster in Gorcum werd teruggeroepen om daar een leidinggevende positie te gaan bekleden. Van Velzen volgde hem op als pastoor. Jeronymus van Weert werd twee jaar later door de Watergeuzen bij Den Briel vermoord. En nu komt het opmerkelijke.”

Mijn oom begon in de paperassen te zoeken. “Ik heb namelijk een dagboek van Van Velzen gevonden uit deze periode. Het verduidelijkte me veel. Er zaten hier en daar hiaten in, maar lees hier eens wat hij schreef op 28 juni 1572.”

Hij overhandigde me een in leer gebonden boekje, waarvan de bladzijden door de ouderdom waren vergeeld. Het schrift, dat nogal verbleekt was, bleek moeilijk leesbaar. Ik kon het volgende ontcijferen:

“28 Juny 1572,

Als varensgezel vanavond in Den Briel aangekomen zijnde, vernam ik aldaar het verschrikkelijke feit, dat onze goede pater Jeronymus van Weert door de Geuzen was opgepakt, tezamen met vijftien andere paters onzer orde uit Gorcum. De Geuzen onderwerpen hen aan de zware tortuur om hen tot afval van de Heilige Moederkerk te dwingen. Moge God hen kracht en geloof geven!”

Het volgende fragment was ongeveer twee weken later gedateerd:

“10 July 1572,

Gisteren is pater Jeronymus van Weert door de Geuzen opgehangen, samen met 18 andere geestelijken, daar zij standvastig bleven in hun geloof. Dit gebeurde op last van de Geuzenleider, dat zwijn uit de Ardennen, die spottend een monnikspij onder zijn kuras draagt. Ik stond vermomd tussen het publiek en kon niets doen om hun dood te verhinderen of te wreken. Eens zal de straf voor deze ketter komen!”

Het dagboek was onregelmatig bijgehouden, want het derde fragment was op ruim een week daarna pas gedateerd:

“18 July 1572,

Na vele gevaarlijke omzwervingen thans weer teruggekeerd in St. Wijnandsklooster, en de parochianen van het droeve nieuws op de hoogte gebracht.”

Daarna volgden enkele minder belangrijke notities. Benieuwd wilde ik doorbladeren naar december 1578, maar het relaas brak jammer genoeg in oktober 1577 af, zonder dat er verder nog iets van belang gemeld werd.

Mijn oom nam de draad van het verhaal weer op.

“Ja, wat gebeurde er in 1578? Dat vroeg ik me natuurlijk ook af. In het archief van de parochie trof ik daar verder niets over aan, terwijl ik duidelijk het gevoel had dat er meer moest zijn. Daarom bracht ik verleden maand een bezoek aan het bisschoppelijk archief in Luik. Je weet: in de 16^e eeuw behoorde dit gedeelte van Limburg tot het prinsbisdom Luik. Ik besloot daar mijn onderzoek voort te zetten. Ik moest voortmaken, want de tijd begon te dringen. Eerst kon ik niets van belang vinden, maar gelukkig kreeg ik de hulp van een archivaris, en met zijn assistentie kwam er tenslotte een bundeltje brieven boven water, uit enkele nog nooit onderzochte dossiers. Ik mocht ze meenemen om ze te bestuderen.”

Mijn oom wees op een bundeltje papieren. Hij nam ze ter hand en vouwde ze open.

“De eerste en tweede brief zijn geschreven door Van Velzen, en gericht aan de domproost van het bisdom Luik, naar ik later ontdekte een ver verwijderd familielid van Van Velzen. Lees wat hij hem schrijft.”

Ik nam de brief aan en zag direct dat het hetzelfde handschrift was als dat uit het dagboek.

“20 December 1578.

Eerwaarde neef,

Het is met een verward gemoed dat ik u schrijf. Zoals u weet maakten Geuzenbenden sinds enkele maanden de streek hier onveilig. Lumey heeft onlangs Heerlen ingenomen, zo vernamen wij, en begon daarna met zijn benden het Limburgse af te schuimen. Wij allen waren natuurlijk zeer bevreesd. Vroeg in de morgen van de 18^e December hoorden we dat er Geuzen op enige kilometers afstand waren gezien. Die avond vielen enkelen van hen ons dorpje binnen. Zij die dat konden vluchtten weg, en ik verborg mij in de gewelven onder de kerk, na de kerkschatten in veiligheid te hebben gebracht. Boven mij hoorde ik de Geuzen verschrikkelijk tekeer gaan. Toen ik na lange uren wachten naar boven durfde sluipen, bleken zij de wijnvoorraad ontdekt te hebben. Stomdronken lagen zij op de vloer van mijn werkkamer, zes in getal. In één van hen ontdekte ik tot mijn verbijstering de geuzenleider uit Den Briel, de moordenaar van pater Van Weert. Ik geraakte buiten mijzelve, trok de ketter het mes uit de gordel en doorstak hem. Pas daarna besepte ik mijn vreselijke daad. Niet aan de mens, maar aan God is de wraak! Ik had gezondigd en mijn ziel overgeleverd aan het Kwade. In grote verwarring vluchtte ik weg, tot ik in de vroege morgen Voerendaal bereikte. Hier zal ik nu afwachten tot de Geuzen vertrokken zijn. Mijn broeder, bid voor mij!”

Ik legde de brief neer en keek naar mijn oom. “Dit verandert de geschiedenis! Tot nu toe dacht men dat Lumey door de beet van een dolle hond om het leven was gekomen! Wellicht dat de domproost dat gerucht heeft verspreid teneinde zijn familie uit het Limburgse van zijn schuld te ontlasten. We zullen het wel nooit zeker weten.”

De priester knikte. “Ja, maar dat vond ik verder van ondergeschikt belang. Ik wilde allereerst de waarheid omtrent Van Velzen aan de weet komen. Lees zijn volgende brief.”

Hij overhandigde mij van het stapeltje een volgend velletje papier, dat op 23 december 1578 stond gedateerd, en eveneens aan de domproost was gericht. Het slot van de brief trof mij het meest:

“Ik voel mij beklemd en benauwd. Ik heb het Kwade verdelgd, maar ik voel dat nu het Kwade mij zal trachten te verdelgen. En als dat gebeurt, heeft het Kwade hier overwonnen en zal het blijven terugkeren, want het Kwade zal altijd proberen te overheersen. Niet voor mijzelf, maar voor allen na mij voel ik mij bevreesd.”

De brief eindigde met de mededeling, dat de Geuzen waren vertrokken, en het lijk van hun aanvoerder klaarblijkelijk met zich mee hadden genomen.

“Van Velzen kreeg gelijk met zijn sombere voorspelling,” zei mijn oom, terwijl hij een derde brief pakte. “In deze laatste brief die ik in het archief vond, berichtte de baljuw van St. Wijnandsklooster aan de domproost, dat de pastoor door een tragisch ongeval om het leven was gekomen.”

Hij legde de brief terug op het stapeltje en keek mij nieuwsgierig aan. “Wel? Wat vind je ervan?”

“Tja...” aarzelde ik. “Wat zal ik ervan zeggen? Het lijkt te absurd om waar te zijn. Dus vanaf het sterfjaar van Lumey is iedere eeuw op de vooravond van Kerstmis de pastoor van St. Wijnandsklooster op onnatuurlijke wijze overleden. En is dat nooit iemand opgevallen? Ik bedoel: dat daar steeds precies honderd jaar tussen zat?”

Mijn oom schudde somber het hoofd. “Niet dat ik weet. Ik heb nergens iets kunnen vinden waaruit bleek dat iemand dat heeft ontdekt. Trouwens, dat ik het zelf gemerkt heb is ook maar toevallig. Als ik dat bidprentje niet in dat proefschrift gestopt had zou het waarschijnlijk nooit verder mijn aandacht getrokken hebben. Welnu... ik neem aan dat je nu mijn bezorgdheid begrijpt. We zijn nu weer precies honderd jaar verder en nu... Enfin, je snapt wat ik bedoel.” “Ja maar...” Ik keek hem onderzoekend aan. “Waarom gaat u niet gewoon weg? Ik heb nog nooit iets dergelijks meegemaakt, en van iemand anders had ik nooit zoiets geloofd, maar nu ik dit allemaal hoor... Waarom zou u het risico nemen nummer vijf in de reeks te worden? Neem een week ziekteverlof of zo... weet ik veel. U kunt toch wel een smoes verzinnen om hier een tijdje te verdwijnen?”

“Nee,” zei mijn oom beslist. “Als priester en pastoor kan ik het onmogelijk tegenover mezelf verantwoorden voor iets bovennatuurlijks de vlucht te nemen. Vergeet niet: het kàn allemaal toch toeval zijn. Nee, ik wil hier in ieder geval blijven. Ik móet weten wat er vannacht eventueel gaat gebeuren... of niet natuurlijk. Eigenlijk geloof ik dat laatste. Wonderen passen niet meer in deze moderne tijd, positieve noch negatieve. Mocht er toch iets met me gebeuren, dan heb ik jou in ieder geval op de hoogte gebracht. Hopelijk kunnen we dit mysterie samen de baas... àls er een mysterie is.” Hij stond op. “Kom, laten we naar de kerk gaan.”

Via de sacristie bereikten we het priesterkoor. Bij de toegangsdeur had mijn oom de schakelaar van de kerkverlichting omgedraaid zodat de ruimte in stemmig lamplicht baadde. “De dienst begint precies om middernacht,” zei mijn oom. “Om elf uur ontsluit ik de grote toegangsdeur. De eerste mensen zullen zo rond half twaalf komen. Ook de leden van het zangkoor horen er dan te zijn. Ik had gedacht dat jij vanaf kwart over elf wat gaat improviseren op het orgel. Om half twaalf beginnen we dan met kerstliederen. Hoe laat is het nu?”

Ik keek op mijn horloge. “Half elf... weet u eigenlijk iets af van het juiste tijdstip waarop uw voorgangers stierven?”

“Nee, alleen dat het altijd vóór middernacht was,” mompelde mijn oom. “Dus nog anderhalf uur... dan is het gevaar voorbij.” Hij glimlachte wrang. “Het is gek, maar ik begin nu, nu ik

alles aan je verteld heb, me eigenlijk steeds minder zorgen te maken. Het was een opluchting voor me. Het slaat toch ook nergens op: één van mijn voorgangers is schuldig aan de dood van een of andere Watergeuzenhoofdman. En nu komt zijn geest of zoiets na 400 jaar wraak op mij nemen. Bespottelijk. Zijn wij nu gelovige Christenen?"

Ik grinnikte. "Kijk toch maar uit waar u loopt, oom! Zijn hier nergens kelderluiken waar u in kunt tuimelen? En zitten de roetjes van de traploper goed vast? Ik houd u in ieder geval scherp in het oog. En als er iets zwaars naar beneden komt vallen trek ik u wel opzij!"

Al pratend waren we het middenschip in de lengte doorgelopen. Achter in de kerk gaf een klein deurtje toegang tot een wenteltrap die naar het koor leidde. Samen gingen we naar boven. Bij het orgel gekomen schoot me iets te binnen.

"Zeg oom! Hebt u eigenlijk ergens kunnen vinden wat er met het lijk van Lumey is gebeurd? Is hij hier in de buurt begraven? Of ergens anders?"

"Ik zou het niet weten," zei mijn oom met gefronste wenkbrauwen. "Het enige dat ik weet is dat-ie in 'het Luikse' begraven ligt, maar ja, dat kan best hier in de buurt zijn. Dit gebied was vroeger deel van het bisdom Luik, zoals ik je al gezegd heb."

"Gek eigenlijk," zei ik peinzend, "dat ons land mede zijn onafhankelijkheid te danken heeft aan een Waal, iemand uit Franstalig België... Het *Wilde Zwijn van de Ardennen*... Ik zit te denken aan een of ander rijmpje van school over Lumey. Zijn naam was Lumey... en dan nog iets waar ik zo gauw niet op kan komen, en het eindigt: hij leefde als 'n beest, en stierf als een varken. Er schijnen inderdaad diverse lezingen van zijn dood te zijn. Wel... we hebben er nu weer een bij. En de juiste, lijkt me."

We bleven enige tijd zwijgend luisteren naar de wind die langs de toren floot. Daar doorheen was het verre geluid van een vliegtuig te horen. Het deed onwezenlijk aan in deze lege kerk. waar iedere minuut het verleden sterker scheen te gaan leven dan het heden.

"Kom," sprak mijn oom tenslotte, "ik zal het orgel voor je in gereedheid brengen."

We bleven nog enige tijd praten tot vlak boven onze hoofden de torenklok begon te slaan. Elf uur! Onwillekeurig keken we elkaar aan. De handen van mijn oom beefden, zag ik. Ik kon me niet herinneren dat ik zelf ooit zo'n spanning had gevoeld. Hadden we ons vergist, en berustte de hele zaak op toeval of... zou zich inderdaad een of ander gruwelijk onheil manifesteren? En zo ja: in welke vorm en wanneer precies? Nog een uur, en dan zou alles duidelijk zijn.

Mijn oom stond op. "Ik ga naar beneden," kondigde hij aan. "Het is tijd om de kerkdeur open te zetten." Zijn stem trilde enigszins.

"Ik loop even mee," zei ik, eveneens opstaande, maar mijn oom maakte een afwerend gebaar. "Niet nodig. Je kunt me toch wel in het oog houden. Als je hier over deze balustrade leunt, kun je de hele kerk overzien. Ik blijf de hele tijd in de kerk. Om half twaalf ga ik de sacristie in om de liturgische gewaden aan te trekken. Die sacristie heeft maar één deur, en die kun je hier vandaan eveneens zien."

Hij verliet het koor en even later hoorde ik hem de wenteltrap afdalen.

Ik bleef ingespannen luisteren hoe het deurtje beneden openging. De voetstappen van mijn oom, die in de holle ruimte weerklonken, verplaatsten zich naar het kerkportaal, en even later klonk het geluid van de zware deurgrendels die weggeschoven werden, gevolgd door het geknars van de scharnieren. Ik leunde zo ver mogelijk over de balustrade, en zag recht onder me mijn oom weer verschijnen. Hij wendde zijn gezicht omhoog en wuifde me geruststellend toe. Ik zag hoe hij door het middenpad naar voren liep, en in de voorste bank neerknielde. Ik ging achter het orgel zitten en constateerde dat ik hem van die plaats af nog precies kon zien zitten. Hoewel het nog niet helemaal kwart over elf was besloot ik toch maar alvast met spelen te beginnen, hoewel er nog niemand in de kerk was, en improviseerde wat op het thema van de Introïtus van de nachtmis.

Tegen half twaalf merkte ik dat de eerste bezoekers de kerk begonnen binnen te komen en hun plaatsen, verspreid over de hele kerk, innamen. Doorspelend bleef ik constant op mijn oom letten, die onbeweeglijk geknield nog altijd in de voorste bank zat. Toen de klokslag van half twaalf door de kerk echode stond hij langzaam op en keerde zich naar mij om. Ik zag hoe hij naar mij knikte, en ik stak vanuit mijn hoge positie mijn hand groetend omhoog. Hij draaide zich om en verdween in de sacristie, waarvan ik de deur inderdaad net zien kon. Ik was aan het einde van mijn improvisatie en speelde een paar slotakkoorden. Mijn vingers lieten de toetsen een moment los en net wilde ik aan iets nieuws beginnen toen ik met een ruk overeind ging zitten.

Er was opnieuw iemand de kerk binnengekomen. Niet door het middenpad, maar door een van de zijpaden, en zijn manier van lopen had iets afschuwelijk bekends. En toen hij onder een van de van het plafond neerhangende lampen doorliep herkende ik hem. Het was de vreesaanjagende vreemdeling, die ik die middag op weg naar het dorp was tegengekomen. Hoe heette hij ook alweer? Van der Marck als ik het mij goed herinnerde...

Op hetzelfde moment scheen er in mijn brein iets te ontploffen. Ah! Stomme idioot die ik was om daar nu pas op te komen. Dat vervloekte schoolrijmpje! Waarom was ik dat daarnet half vergeten? Plotseling was alles, maar dan ook alles, mij duidelijk in één bliksemende seconde. Want nu wist ik ineens hoe de volledige naam was van Lumey.

Zijn naam was Lumey, heer Van der Marck. Hij leefde als een beest, en stierf als een vark... Lumey heette eigenlijk Willem van der Marck! Met één sprong was ik van mijn organistenzetel, en zag vol afschuw hoe Van der Marck kaarsrecht naar de sacristie was gelopen, en de deur opende... Met vier, vijf treden tegelijk stormde ik de wenteltrap af, wierp het deurtje beneden open en vloog, verbaasd nagestaard de de weinige aanwezigen, door het zijpad naar de sacristie. De deur was dicht, maar niet op slot. Buiten adem rukte ik hem open...

Mijn oom zag er heel kalm uit. Hij zat in een armstoel en leek te slapen. Er was verder in de vrij kleine ruimte absoluut niemand te zien. Ik naderde hem voorzichtig, hoewel ik reeds op het moment dat ik hem zo had zien zitten al zeker wist dat hij dood was. Hij had geen enkele verwonding, niets wees op iets gewelddadigs. Zijn gezicht drukte ook geen spoor van angst uit. Langzaam richtte ik me weer op, en besepte dat ook de moderne twintigste eeuw het noodlot van St. Wijnandsklooster niet had kunnen afwenden. Verdoofd wankelde ik naar buiten, naar de pastorie, waar een telefoontoestel stond.

* * *

Midden in de dorpskern van St. Wijnandsklooster stopte de bus en ik stapte uit. Er was in de afgelopen vijf jaren niet veel veranderd. Na enkele minuten lopen bereikte ik de kerk annex pastorie. Achter de kerk bevond zich een kleine begraafplaats. Het toegangshek stond open. Langzaam wandelde ik over de grindpaden tot ik gevonden had wat ik zocht.

Het graf van mijn oom bevond zich op het punt waar het middelste pad naar rechts afboog. Geruime tijd bleef ik naar de zerk staren, waarvan het opschrift in het schemerduister nog juist leesbaar was. Het bevatte slechts zijn naam, met daaronder zijn geboorte- en overlijdensdatum: 14-7-1921 en 24-12-1978. Rechtsonder was een tekst aangebracht: "Libera nos a malo, Domine." – "*Van het kwaad, verlos ons Heer.*"

Einde

KNOPS
Een Leo Knoops en Wim Knoops productie